

HET ACHTSTE DEEL

Des

Nederlandtsen Kruydt-Boecks,

B E S C H R Y V E N D E

De Geslachten/ Sedaente/ Plaetse/ Tijt/ Oeffeningh/ Aert/ Krach-
ten en Medicinael gebuyck van alderhande wel-riechende Kruyden/
die in de Hoven van Nederlant onderhouden worden.

Marioleyne, in 't Latijn *Majorana*, *Sampsucus*.

Geslachten.

An dit Kruydt worden in de Ho-
ven van Nederlandt de volgende
soorten gebonden: te weten / sijne,
grove en Engelse Marioleyne.

Ghedaehte. De sijne Marioleyne ver-

krijght dunne / rijfsachtige / getackte steel-
kens / van een voet hoogh / en met klepne/
byna ronde / grijsachtige bladenkens bewas-
sen. Op de top van de steelkens draeght het
seer klepne / en aerwijs by een vergaderde
witte bloemkens. Het zaedt is kleyn en
byyn. De wortelen zijn dunne beslein-
gen.

Grove Marioleyne heeft teere ronde steel-
kens / en rondachtige bladeren / grooter
en rugger als die van de Poley. Op de top
van de steelen brenghet het bleck-roode of
witachtige bloemkens / kroons-wijs by een
gevoeght / te voorschijn. Het zaet is kleyn
en rootachtigh. De wortel is langh en hout-
achtigh.

De Engelse Marioleyne is van gedaente
de grove Marioleyne eenighsins ghelyck/
maer de bladeren zijn kleynder / byyn-
groen van verwe / ende niet rugghachtigh.
De bloemkens zijn purperachtigh root/
ende de wortel hardt en beselachtigh.

Plaetse. Alle dese soorten van Marioleyne
worden hier te Lande in de Hoven onder-
houden.

Tijdt. In de Somer-maenden staet de
Marioleyne in sijn fleur.

Oeffeningh. De Marioleyne wordt dooz-
zaet en 't scheuten der planten aengewon-
nen/en moet op een schaduwwachtige plaetse/
in wel-bereyde sabelachtige aerde geset zijn:
men moetse oock by heete Somer dichwits
bevochtigen.

Gg 3

Aert

Aert en Krachten. *De Marioleyne* is warm en droogh in den derden graet / door-dringende / dun makende / en de herzenen versterkende van krachten. Fuchsius, C. Durantus.

Medicihael gebruyck. Voor beroertheit, draeyinge des Hoofts, en alderhande koude gebreken der Herzenen: Hier tegen ghebruyckt alle morgen een brockje van Conserf van Marioleyne, of bereydt een afziedsel van dit krunpdt / en dvinckt daer van. C. Durantus.

Om de Maent-stonden der Vrouwen te verwecken, en den Urijn af te drijven: Neemt twee handen vol Marioleyne, zied het op in een pint Wijn / en laet hier van een roemertje vol innemen. Dioscorides, Matthiolus.

Voor Buyck-pijn en koude Pisse: Laet van het boorgaende afziedsel met Wijn bereydt dvincken. Dioscorides.

Voor verstophetheit des Hoofts, en om de vochtigheden uyt de Herzenen te trekken: Neemt sap van Marioleyne, en haelt het in de Neus-gaten op. Tot de selve eynde wordt het gedrooght krunpdt onder de Niespoepers vermengt. Dodonæus.

Voor koude Geswellen, en verwronge Leden: Bereydt een Plaester van Marioleyne met Olie en Wasch / en leghtse op. Dioscorides.

Om den arbeydt der Vrouwen te bevorderen: Neemt gedistilleerde Olie van Marioleyne, met Hase-rinsel vermengt / daer by doende een weynigh Muscus, dit wort voor een sonderlingh secreet om den arbeydt van Baren te vorderen en te spoeden gehouden. Ravelingius.

Marum.

Ghedaente.

Dit krunpdt heeft getachte harde steelen of rijshens / van anderhalven voet of twee spannen hoogh. De bladeren zijn klein / wat grooter als die van de Quendel. Op de top van de steelen wassen seer kleine

witte bloemkens / tros-wijs by een geboegt. De wortelen zijn dun en houtachtigh.

Plaetse. Het wordt hier te Lande nergens als by de Liefhebbers der Krunpden in de Hoven gevonden.

Tijdt. Het bloeyt in de Sommerse Maenden.

Oeffeningh. Het wordt door steek aenge-teelt / ende het moet des Winters voor de koude bewaert worden.

Aert en Krachten. *De Marum* is warm en droogh in den derden graet / ende heeft de selfde krachten die de Munte toegeschreven worden. Dodonæus, Lobel.

Lavendel, in 't Latijn *Lavendula*,
Spica.

Gedaente.

Dit wel-riekent krunpdt brenghet voort / dunne / vierkante / geknoopte steelkens / omtrent

omtrent peder lidt of knoop met twee langwerpige / smalle / dickachtige / en asch-berwige bladeren / breeder en langer als die van de Roosmarijn bewassen. Men het opperste van de steelen draeght het blaetwe bloemkens / aerwijs by een vergadert. De wortel is hardt en in eenige sselingen gedeelt.

Plaetse. Het is overbloedig in de Hoven van Nederlandt te vinden.

Tijdt. Het draeght sijn bloemen in Juny en July.

Oeffeningh. De Lavendel wordt door het scheuten der planten in 't laetste van Maert, ofte begin van April aengeteelt: ende sy begeret op een openluchtige plaetse in een savelachtige grondt geplant te sijn.

Aert en Krachten. De Lavendel is warm en droogh in den derden graedt / sijn van stoffe / ende de herzenen en zenuwen aengenaeim. Dodonæus, Lobel.

Medicinael gebruyck. Voor Beroertheyt, Lammigheyt, Slaep-sucht, vallende Sieckte, ende Beswijmenisse: Neemt van de Conserf van Lavendel-bloemen bereydt / de groote van een Boon / en geeft het nuchteren in: of laet twee lepelen vol van het gedistilleert water in nemen: oock konnen de geraeckten of verkrumpen Leden met een badt van Lavendel-bloemen bereyt gestooft worden. Dodonæus, Lobel, Matthiolus.

Voor opstijgingh van de Lijf-moeder, en swaren arbeydt der Vrouwen: Neemt Lavendel-bloemen een vierendeel loots / stoot het tot een sijn poeyer / en geeft het met eenigh bequaem nat in. Onderrusschen bestrijckt de Nabel van de Burch met de gedistilleerde Olie / die gemeenlijck Spieck-olie in de Apotheken genaemt wordt. Ravelingius, J. Schroderus.

Voor koude Pisse, Buyck-pijn en opgestopte Maent-stonden: Bereydt een afziedsel van Lavendel-bloemen met Wijn / en laet hier van dyncken. Fuchsius, Matthiolus, C. Durantus.

Voor sinckinge en verkrompen Leden: Neemt Spieck-olie soo veel van nooden is /

bestrijckt'er het Rugge-graedt / en de Leden daer mede. Ravelingius.

Stichas-kruyt, in 't Latijn *Stachas*.

Gedaente.

De Gewas heeft korte / hardtachtige / vierkante steelkens / met langhwerpige smalle / witachtige bladeren / klepnder als die van Lavendel bewassen. Men de toppen van de steelen draeght het dicht in een ghezongen / dicke hoofdekens of aerkens / met purper-berwige of bruyn-blaetwe bloemkens verciert. Het zaet is zwart en de wortel hardtachtigh.

Plaetse. Het is hier te Lande van breekt zaet voort gekomen / en wordt by sommige Liefhebbers in de Hoven onderhouden.

Tijdt. Het bloeyt in May en Juny.

Oeffeningh. Het moet des Winters boogde koude bewaert worden.

Aert en Krachten. De *Stachas* is warm en droogh in den tweeden graedt / afvagende / verteerende en openende van krachten. Matthiolus, Fuchsius, C. Bauhinus.

Medicinael gebruyck. Voor alderhande koude gebreken des Hoofts, verstoptheyt van de Longh, Lever, Mildt en Lijf-moeder: Neemt van het afziedsel der bloemen een pint / Syroop van de bloemen bereydt drie oncen / vermengt dit te samen / en laet hier van tweemaal des daegs een roemertje vol in nemen. Dioscorides, P. Aegineta, Galenus.

Voor pijn van de Leden en Zenuwen: Koocht de bloemen in water / en stooft de Leden daer mede. Matthiolus.

Thym, in 't Latijn *Thymus*.

Gedaente.

De welbekent Kruidt heeft seer dunne steelkens / met seer veel klepne blaetkens rondtom bewassen. De bloemkens spuyten tusschen de blaetkens voort. De wortel is beselachtigh.

Plaetse.

Plaetse. De Thijm is in alle Hoben van Nederlandt gemeen genoegh.

Tijdt. Dit kruptt bloept in July.

Oeffeningh. Het woijdt dooz het af-scheuren der planten in 't laetste van Maert aengeteelt / en wil op een openluchtige plaetse in sabelachtige aerde geplant / en in dzooge Somers somtijts met water besproept zijn.

Aert en Krachten. De Thijm is warm en dzoogh in den derden graet / openende / dooz-suijdende en dun makende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor Engborstigheid en Kinck-hoest: Bereydt een afziedsel van dit kruptt met Water / maect het soet met Honigh / en laet hier van dvincken: Of neemt poeper van dit kruptt soo veel van nooden is / vermengt het onder ghesupverde Honingh / en laet hier van een Boon groot innemen. Dioscorides.

Om den Urijn en Maent-stonden te verwecken, en om de Wormen des Buycks af te jagen: Bereydt een afziedsel van dit kruptt met Wijn / en laet hier van dvincken. Dioscorides, Galenus.

Voor koude Geswellen: Zied dit kruptt met Azijn / en leght het Plaester-wijs op.

Voor Flereijn: Neemt van dit kruptt soo veel van nooden is / stoot het kleyen / doet'er by Garsten-meel en Wijn / vermengt dit te samen tot een pap / en leght het van buypen op: en geeft ondertusschen sijn gestooten Thijm een half loot met Honigh-azijn in. Galenus, Aetius.

Basilicum, Ocimum.

Geslachten.

In de Hoben van Nederlandt zijn meest twee soorten van dit kruptt bekend: te weten / grove of groote / en edele of kleyne Basilicum.

Gedaente. De groote of grove Basilicum heeft ronde getachte scrupcken / omtrent een voet hoogh opschietende / met byetachtige bladeren / die aen de hanten een weynigh gekerf / en de bladeren van Bingel-

kruydt eenighsing gelijck zijn / beladen. De bloemkens zijn wit of lijf-verwigh. De wortel is hardt en met sselingen behangen.

De edele of kleyne Basilicum is de voozgaende van gedaente gelijck / maer in alles kleynder.

Plaetse. Het woijdt hier te Lande in de Hoben onderhouden.

Tijdt. Bejde de soorte van Basilicum bloepen in Juny en July.

Oeffeningh. De Basilicum moet alle Jaeren in April op een wel ter Son gelegene plaetse gezactt worden.

Aert en Krachten. De Basilicum verwarmt in den tweeden graet / en is nut om te verteeren ende te verdeelen. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor lopende Oogen en duyster Gesicht: Druypt het sap van dit kruptt dickwils in de Oogen. Dioscorides.

Voor Engborstigheid: Neemt een vierendeel loots van het zaet / en laet het met Meel innemen. Plinius.

Om den Urijn en Maent-stonden te verwecken: Bereydt een afziedsel van dit kruptt in Wijn / en laet hier van dvincken. C. Durantus.

Poleye, in 't Latijn Pulegium.

Gedaente.

Dit kruptt heeft veel teere ronde stee-len / die ter aerde kruppen / en op sommige plaetsen met veselingen aen de selve sich bevestigen. De rondachtige en bynnegroene bladeren staen altoos twee tegen malikanderen over. De witachtige of blaetwe bloemkens / groepen werbel-wijs ront om de steelen. De wortel is veselachtigh.

Plaetse. Het woijdt veel in de Apothekiers Hoben gebonden.

Tijdt. Het bloept in July en Augustus.

Oeffeningh. Het woijdt dooz het scheuren der planten vermenighvuldigt / die in het begin van April op een matelijck vochte plaetse verplant worden.

Aert en Krachten. De Poleye is warm en dzoogh in den derden graet / sijn van stoffe /

stofse / dun makende / doorsnijdende en openende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Om de Maentstonden te verwecken, het Baren te bevorderen, en de Na-geboorten uyt te drijven: Bereydt een afziedsel van dit krupt met Wijn/ en laet 'er af dzyinken: ofte geest van het gedistilleert water dzy oncent'sesfens in. Dioscorides, Galenus.

Voor quaet Tandt-vleesch: Brandt de Poley tot asche/ en wrijft 'er het Tandt-vleesch mede.

Voor Mildt-sucht: Laet van het afziedsel met Wijn bereydt dzyinken / en leght het gestooten krupt met een weynigh zout vermengt plaester-wijs van buypen op. C. Durantus, Dioscorides.

Voor het Flereijn: Deemt het gestooten krupt / leght het op de pijnlijke plaetse tot dat de selve root wordt. Dioscorides.

Voor 't Graveel: koocht Poley in Wijn/

en laet van het selve een roemertje bol in nemen. Matthiolus, Fuchsius.

Voor swellinge en hardigheyt van de Lijfmoeder: Bereydt een badt van dit krupt / waer in de Vrouw eenige tijdt sitten sal. Dioscorides.

Voor blaeuw gestooten of gevallen Placken: Deemt het gestooten krupt en leght het plaester-wijs op. Dodonæus.

Bergh-polium, in 't Latijn *Polium*
Montanum.

Gedaente.

Dit Gewas heeft dunne / hardtachtige / ronde steelen / omtrent een palme hoogh opschietende / met veel kleyne / langhwerpige / smalle bladekens betwassen. De steelen en bladeren zijn met een grijs wolachtigheyt bekleedt. Op de toppen van de steelen dyaeght het witachtige bloemkens / die van

h h

van

van de Quendel niet ongelijk / en in sommige hoofdelings by een vergadert. Het zaet is zwartachtigh / kleyn en langhwerpigh rondt. De wortel is teer / en niet sommige dunne beselingen behangen.

Plaetse. Het wortel hier te Lande by sommige Liefhebbers der Krupden in de Hoben gebonden.

Tijdt. Het draecht sijn bloemen in Nederlandt in April ofte May.

Oeffeningh. Dit krupdt wortel in Maert gezaet / of men plant het van tachtighs / die men op een loimmerachtige plaetse in de aerde steekt.

Aert en Krachten. De Bergh-polium is herwarmende in den derden / en verdoozende in den tweeden graedt / bitter van smaect / openende / en het vergift wederstaende van krachten. Galenus.

Medicinael gebruyck. Voor verstoptheit van het Ingewant, Water-Geel-en Mildtsucht, en om de Maent-stonden te verwecken: Neemt van het poepel van dit krupdt een half vierendeel loots / en geeft het met Wijn in: of bereydt'er een afziedsel van met Wijn / en laet daer van drincken. Dioscorides, Galenus.

Voor sinckingen die op de Oogen vallen: Neemt het groen gestooten krupdt en bindt het voor het Dooz-hoofst. Ravelingius.

Hysop, in 't Latijn *Hysopus*.

Gedaente.

De steelen van de Hysop zijn hardt / getackt / een spanne hoogh opschietende / en rondtom met langhwerpige / smalle / doncker-groene bladeren bewassen. Van het midden der steelen tot aen de top spruyten de blaetwe / witte of roode bloemkens meest aen een zijde upt besondere hupstiens hooft: dese bloemkens zijn in 't midden met purperachtige dzaepkens verciert. De wortel is houtachtigh / en blijft lange jaren in 't leven.

Daer-en-hoben bindtmen in de Hoben van Nederlandt een andere soozte / die witte

Engelse Hysop genaemt wordt / wiens halve bladeren sonder eenige wolachtigheyt sneeuw wit zijn / blijvende d'ander helft gheheel groen.

Plaetse. De Hysop is in de Hoben genoegh bekend.

Tijdt. Dit krupdt brenghet sijn bloemen in July en Augustus voort.

Oeffeningh. De Hysop wortel dooz zaet en scheuren der planten aengeteelt / en in 't laetste van Maert op een openluchtige plaetse verplant.

Aert en Krachten. De Hysop is warm en droogh in den derden graedt / sijn van deelen / openende en afvagende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Engborstigheid, verouderde Hoest, verstoptheit des Ingewants, vallende Sieckte, koude Pisse, en opgestopte Maent-stonden: Neemt van het afziedsel van dit krupdt een pint / doet'er by

by drie oncen Sproop van Hysop, vermengt zijnde laet'er tweemaal des daeghs van d'urken: Hier toe is mede dienstigh de Wijn daer gedrooghte Hysop in geweeckt heeft. Mesue, Fuchsius, Brunfelsius.

Voor Tandt-pijn: Ziedt dit krupt in azijn en houdt het warm in de Mondt. Joh. Stocker.

Om het geronnen Bloet te doen scheiden: Koocht dit krupt in water / en legt het pap-wijs op. Fuchsius.

Voor Schurftheyt en seere Hoofden: Berepdt een afziedsel van dit krupt / en wascht daer mede. Ravelingius.

Salie, in 't Latijn *Salvia*.

Gheslachten.

Dit krupt wordt in groote of groove en kleyne of edele Salie onderscheyden: daer en boven bindtmen Salie met witte bloemen / en Salie met bonte of geelachtige bladeren.

Gedaente. De groove Salie heeft houtachtige getachte steelen / met langhwerpigh vrede / geisachtige / rouwe bladeren begroeft. De bloemen komen op het opperste der tacken te voorschijn / en zijn upt den blaetwe purperachtigh van verwe / van gedaente die van de Doove-netelen of Scharley niet ongelijck. Het zaet is zwartachtigh. De wortel is hardt en met veel saselingen behangen.

De edele Salie is de hooggaende van gedaente wel gelijck / maer in alles kleynder / en heeft onder aen sijn bladeren noch twee kleynne bladerkens / gelijck tongekens of oorakens.

Het verschil van de andere soorten bestaet alleen in de verwe van de bloemen en bladeren.

Plaetse. De Salie wordt ober al oberbloedigh in de Hoben gebonden.

Tijdt. Dese krupten bloeyen in July en Augustus.

Oeffeningh. De Salie wordt van afscheuren der wortel-spruyten / of tackkens

die onder omgeworpen zijn / in Maert op een sommerachtige plaetse verplant / stellende tusschen de selve Wijnruyt, op dat de Padden / Agedissen en ander ongedierte van de selve geweert werden / die sich andersints veeltijts onder de Salie plegen te verschuylen.

Aert en Krachten. De Salie is warm en droogh tot in den derden of in het laetste van den tweeden graedt / en een wepnigh t'samen treckende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor alderhande koude gebreecken der Hersenen en Zenuwen: Neemt van de Conserf van Salie-bloemen berepdt een boon groot / en geeft het nuchteren met Salie-water in: of berepdt een afziedsel met Wijn / en laet'er af drincken. Dodonæus, Matthiolus.

Voor Wonden en vuyle Zeeren: Neemt de gestooten bladeren en legtse plaester-wijs op. Dioscorides, Plinius.

Voor onsfuyver Tandt-vlees: Koocht Salie bladeren in Wijn en wascht de Mont daer mede. Fuchsius.

Voor Vergift: Eet nuchteren drie Salie bladeren met een wepnigh zout.

Voor het Graveel: Berepdt een afziedsel van de bladeren met Wijn / en geeft hier van een roemertje vol in. Ravelingius.

Voor Geswellen achter de Ooren: Neemt bladeren van Salie, van Neetelen van elcks eben veel / stoot het kleyn en legt het pap-wijs op. Ravelingius.

Om het mis-vallen van Kinde te beletten: Hier toe wordt nuttelijck van de zwangere Vrouwen eenige Salie bladeren nuchteren gegeten. Aëlius.

Scharleye, in 't Latijn *Scarlea*,

Gallitricum.

Gedaente.

De Scharleye berijcht vierkante hooghe steelen. De bladeren zijn seer groot / rouw / asch-berwigh en wat rupghachtigh. Men het opperste van de steelen vzaecht het

h 2

blaemw

blauwachtige witte bloemen / van gedaente die van Salie of Doove Neetelen gelijck. Het zwart zaet lept in langhwerpig getande huyshens beslooten. De wortel is hardt en geelachtigh.

Plaetse. Dit krupt wort in de Hoben onderhouden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny en July, het tweede Jaer na dat het is gezaeyt geweest. Oeffeningh. Het moet in April op een sommerachtige plaetse gezaeyt zijn.

Aert en Krachten. De Scarleye is warm en droogh tot in den derden graedt / openende en dun makende van krachten. Dodonæus

Medicinael gebruyck. Om stof of andere dingen, in de Oogen gevallen, uyt te drijven: Neemt een Zadelken van Scharleye, en steekt het tusschen de ooghschellen. Mizaldus.

Voor de witte Vloet der Vrouwen: Neemt van de bladeren soo veel van noden is / stootse kleyn / laetse staen rotten in Water / daer na kookt het een reys op / wringht het dooz / en besmeert de Vrouwe hier mede van de Navel naer het Gemacht. Joh. Stocker.

Om het Baren te vorderen: Neemt Scharleye, stampet het kleyn in een sicene Moztier / en bindt het op de Navel.

Om de Maendt-stonden te verwecken: Bereydt een afziedsel van dit krupt / en laet'er af dincchen: ofte gebruyckt Scharleye in de spijs. Dodonæus.

Voor Klap-ooren, Bloet-sweeren en knobelachtige Gefwellen: Neemt Scharleye soo veel van noden is / stoot het kleyn met azijn / doet'er by een weynigh Honinghs / en leght het pap-wijs op. Ravelingius.

Voor duyfter Gesicht: Neemt sap van dit krupt met Honingh vermenght / en druypt het in de oogen. Ravelingius.

Keule, in 't Latijn Satureja.

Gedaente.

De Keule heeft een dunne getackte steel / met smalle bladeren gelijk de Hysop

bekleedt. De bloemkens zijn witachtigh of bleek-purper / aen de oorsprongh der bladeren voortkomende. Het zaet is blypn en kleyn. De wortel is beselachtigh.

Plaetse. Dit krupt wort veel in de Moes-hoben gevonden.

Tijdt. Het bloeyt in de Somer.

Oeffeningh. Men zaeyt dit krupt alle Jaeren in de Lente / want het des winters vergaet.

Aert en Krachten. De Keule is warm en droogh in den derden graedt / maectt dun en doet de Winden scheyden. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor het opstijgen des Lijf-moeders: Neemt het kleyn gestooten krupt / maectt het warm in een panne / en leght het op de Buick. Dodonæus.

Voor Engh-bortligheyt, Buyck-pijn en opgestopte Maendt-stonden: Neemt het poeyer van gedrooghte Keule een vierendeel loots / en geest het met Wijn in. Brunfelsus.

Voor pijn en tuyten der Ooren: Neemt het sap van dit krupt / Olie van Roosen van elcks een veel / en druypt het warm in de ooren. Fuchsius.

Voor Heup-gichte: Neemt van het krupt soo veel van noden is / stoot het kleyn / doet'er by Cerwen-meel en leght het pap wijs op. Ravelingius.

Balsam, in 't Latijn Costus Hortensis.

Geslachten.

It Gewas wordt hier te Lande in groots en kleyn Balsam onderscheyden.

Gedaente. De groote Balsam schiet met ronde harde steelen omtrent anderhalve voet hoogh op. De bladeren zijn langhwerpig breedt / aen de kanten geschaert en bleek-groen van verwe. De gout-geele bloemkens / van veel draepkens t'samen geset / komen krans- of kroons wijs te voorschijn. De wortel is hardt en met veel beselingen behangen.

De kleyn heeft wel eenige gelijkenisse met de voorgeaende soorte / maer de bladeren

ren zijn veel klepnder / smalder / langhwerpigter en dieper gekerft.

Plaetse. De Balsen wordt hier te Lande alleen in de Hoben onderhouden.

Tijdt. Dese krupden dragen haer bloemen in Juny en July.

Oeffeningh. De Balsen wordt in Maert door het scheuren der planten aengeteelt / en spruyt alle Jaren weder uyt.

Aert en Krachten. De Balsen is warm en droogh in den tweeden graedt / sijn van deelen / dun makende / supberende ende de verrottinge wederstaende van krachten. Matthiolus, C. Durantus.

Medicinael gebruyck. Voor verouderde Hoofst-pijn, Sinckingen, Water-sucht en uyteeringh: Neemt alle morgen een boon groot van de Conserf van dit krupdt in. Dodonæus.

Voor opstijgen van de Lijf-moeder, opgestopte Maendt-stonden en Buyck-pijn: Siedt dit krupdt in Wijn / en laet'er af dincen; ondertusschen kan van het selbige een stovinge of badt bereyt worden. Matthiolus.

Voor 't Graveel en om de Urijn af te drijven: Laet van het afziedsel van dit krupdt dincen / en leght de bladeren in Wijn gesooden pap-wijs op het Ghemacht. C. Durantus.

Om een slappe en walgende Maegh te verstercken: Neemt het sap van dit krupdt / en bestrijckt'er de Maegh mede. Ravelingius.

Wijnruyt, in 't Latijn Ruta.

Gedaente.

Dit Gewas schiet met sijn houtachtige takken somtijds drie voeten hoogh op. De bladeren zijn kleyn / uyt den blaetwen groenachtigh van berwe / en veel aen een middelsteelken gehecht. Op de top van de steelen draecht het groen-geele bloemkens / van vier uytgeholde bladeliens gemaect / in wiens midden een vierhoeckigh bolleken / met eenige geele draepkens verciert / te

boozschijn komt. Het zaet is kleyn en zwart. De wortel is hardt / en met sommige vespelingen behangen.

Plaetse. Dit krupdt is in de Hoben van Nederlandt gemeen genoegh.

Tijdt. Het bloept in July en Augustus.

Oeffeningh. Het wordt door scheuren der planten en zaet aengeteelt / en op een openluchtige plaetse in de Lente verplant.

Aert en Krachten. De Wijnruyt is warm en droogh in den derden graedt / sijn van deelen / door-snijdende / dun makende / en de besmettinge wederstaende van krachten. Brunfelsus, Matthiolus.

Medicinael gebruyck. Om de Maent-stonden te verwecken, en de Na-geboorte af te drijven: Bereydt een afziedsel van Wijnruyt, en laet'er af dincen: of geeft des selfs sap met Wijn vermengt in. Dioscorides, Galenus.

Voor Vergift: Neemt van het zaet een vierendeel loots / sijn gesooten zijnde geeft het met eenigh bequaem nat in. Dioscorides.

Voor besmettelijcke en pestilentialie Siekten: Om sich booz dese qualen te bezijden / wordt het volgende seer geprezen; neemt twee Ocker-nooten, twee Vijgen, twintigh Wijnruyts-bladeren, en een wepnigh zout / stampt dit te samen tot een Conserf / van het welcke ghy alle morgen de groote van een boon gebruycken sult. Plinius.

Voor quaetaerdige Koortsen: Neemt Wijnruyt soo veel van nooden is / doet'er by een wepnigh zout en azijn / stoot het te samen kleyn / en bindt het op de Pols. Ravelingius.

Voor Water-sucht: Neemt van dit krupdt twee handen vol / koocht het in een pint Wijn tot dat de helft versoden is / en laet het in vier reysen in nemen. Dioscorides.

Voor duyfter Gesicht: Druypt het sap van Wijnruyt alleen / of met Venckel-sap vermengt in de Oogen. Dioscorides.

Voor Doofheyt, pijn en tuyten der Ooren: Druypt het sap ofte Olie van Wijnruyt in de Ooren. C. Durantus.

Voor hardigheyt en swellinge van de Milt:

Nh 3 Bestrijckt

Bestrijckt de lincker zijde met Olie van Wijnruyt. Dispen. Augustan.

Voor Slaep-sieckte, Stuypen en Popelsye: Geeft van het sap een lepel vol in / en houdt het selve sap met Azijn vermenght voor de Neus. Joh. Stocker.

Voor ontvloeyinge des Zaets: Neemt van het zaet een vierendeel loots / fijn ghepoepert zijnde / geeft het met eenigh nat in. Ravelingius.

Voor beten van dolle Honden: Geeft van het sap twee oncen met Wijn in / en legt de gestooten bladeren / met Sout en Honigh vermenght / van buyten op de Wonden. Ravelingius.

Sevengetijden-kruyd, in 't Latijn
Trifolium oderatum, Lotus hortorum odora.

Gedaente.

Dit Kruyd heeft recht opwassende holle steelen / in verschepte zijde-tackshens ghedeelt. De bladeren groepen gelijk de Klaver- of Meliloten bladeren drie by een / maer se zijn langer en een weynigh om de kanten geschaert. De bleekke bloemkens / komen op dunne steelkens / dicht by een vergadert / te voorschijn: na de welke rouwe ronde zaet-hupskens volgen. De wortel is beselachtigh.

Plaetse. Het wordt in de Hoven van Nederlandt onderhouden.

Tijdt. Het brenghet sijn bloemen in Juny, July en Augustus voort.

Oeffeningh. Dit Gewas begeert weynigh oeffeninge / want eens gezaept zijnde / komt het lichtelijck van sijn afgeballen zaet wederom voort.

Aert en Krachten. Sevengetijden-kruyd is middelmatig warm van aert / verteerende / afvagende ende versachtende van krachten. Fuchsius.

Medicinael gebruyck. Voor alderhande Wonden, harde Geswellen, en Breuken der jonge Kinderen: Neemt Olie van Sevengetijden-kruyd, druppelt het in de Wonden / ofte besmeert'er de Geswellen of Breuken mede. Dodonæus, C. Durantus, Lobel.

Voor verwrongen ofte verstuyckte Leden: Bestrijckt de selve met Olie van Sevengetijden-kruyd. Ravelingius.

Voor snijdingh in 't Water maken, opstijgingh van de Lijf-moeder, verstopte Maent-stonden, Water-sucht en langhduurende Koortsen: Berepdt een afziedsel van de bladeren en bloemen / met Water ofte Wijn / en laet hier van dickwils drincken. Matthiolus, C. Durantus, Fuchsius.

Voor Zijde-pijn of Pleuris: Berepdt een afziedsel van dit Kruyd met Honigh-water of Mee / en geeft hier van een toemertje vol in. Ravelingius.

Moeder-kruyd, in 't Latijn *Matricaria.*

Gedaente.

Dit Kruyd brenghet voort ronde steelen / met gesneden / bleek-groene bladeren / die

die van Byvoet eenighsins gelijk bewassen.
Op de toppen van de stelen draeght het
bloemen / gelijk de Kamillen, in 't midden
met een geel bolleken versien / en rondom
met witte bladekens beset. Soms tijds wort
het oock met dubbelde bloemen gevonden.
De wortel is veselachtigh.

Plaetse. Het wortt veel in de Apothekers
Hoven gebonden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny en July.

Oeffeningh. Dit Gewas wortt door het
scheuren der planten vermeenighvuldigh /
en in April verplant.

Aert en Krachten. Moeder-kruydt is ver-
warmende in den derden / en verdroogende
in den tweeden graet / openende ende afva-
gende van krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Graveel, op-
stijginge en winden van de Lijf-moeder, ver-
stopte Maent-stonden, en om de Na-ge-
boorte af te drijven: Neemt Moeder-kruyt
drie handen vol / kleyn ghesneden zijnde /
koocht het in Wijn tot een pint / en laet
hier van een roemertje vol innemen: Oock
kan hier toe van het krupdt een stobinge
bereydt worden. Dioscorides, Matthiolus.

Voor Hooft-pijn door koude veroorlackt:
Neemt het groen ghestooten krupdt / en
legt het op de krupn van 't Hooft. Rave-
lingius.

Voor harde geswellen der Vrouwen Bor-
sten: Neemt het ghestooten krupdt / en
legt het pap-wijs op. Fuchsius.

Orega, in 't Latijn *Origanum*.

Gedaente.

Dese plant schiet hier te Lande met ronde
getackte steelkens een voet hoogh op.
De bladeren zijn langhwerpig als die van
de grobe Marioleyne, maer kleynder en
witachtiger. Op de top van de steelkens
brenght het aer-wijse gescheubde hoofdekens
hoort / waer uyt kleyne witte bloemkens
hoort komen. Het zaedt is kleyn / dat van
Marioleyne niet ongelijck. De wortel is
dun / hardt en veselachtigh.

Plaetse. Men soude het hier te Lande el-
ders te vergeefs als in de Hoven soecken.

Tijdt. Het bloeyt in Juny en July.

Oeffeningh. Het begeert de selve oeffe-
ningh als de Marioleyne.

Aert en Krachten. De Orega is warm
en droogh in den derden graet / openende /
dooz-snijdende en dunmakende van krach-
ten. Dodonæus.

Medicinael ghebruyck. Voor verstopte
Maent-stonden, Water-sucht, pijn van de
Maegh en om de Hick te doen ophouden:
Bereydt een afziedsel van Orega met Wa-
ter of Wijn / maecht het soet met Sycker /
en laet'er af dyncken: Men kan oock de
Orega onder de spijsse gebruycken. Diosco-
rides, Brunfelsius.

Voor Engborstighet: Neemt van het
gedistilleert Water van groene Orega drie
oncen / en geest het 's morgens en 's avonts
in. Ravelingius.

Bock-

Bock-orega, in 't Latijn *Tragori-**ganum.*

Gedaente.

Dit welriekent Krupdt brengt voort dunne / houtachtige / blypne steekens / met harpige bladeren / wat kleynder als die van de Marioleyne, bewassen. De paerffe bloemkens groepen werbel-wijs om de steekens. De wortel is kleyen en hardt.

Plaetse. Het wast hier te Lande in de Hoven van de Krupdt-bemimmers / en wordt aldaer met naerstigheyt onderhouden.

Tijdt. Het bloept in July en Augustus, en het kan de koude des Winters wel verdragen.

Aert en Krachten. Dit Gewas verschilt wepnig in aert en krachten met de gemeene *Orega*.

Confilie de Greyn, in 't Latijn*Melissa.*

Gedaente.

Dit Gewas verkrijght vierkante steelen / met breedachtige / gerimpelde doncker-groene bladeren / de welke na een Citroen rieken / bewassen. De witte bloemkens staen werbel-wijs om de steelen / uyt haer hupskens voort spruytende. Het zaet is kleyen en de wortel beselachtigh.

Plaetse. Dit Krupdt wordt veeltijds in de Hoven onderhouden.

Tijdt. Het draeght sijn bloemen in July. Oeffeningh. Het wort door zaet en scheuren der plantey aengeteelt / en begeert op een sonnerachtige plaetse en in wel-bereyde aerde geplant te sijn.

Aert en Krachten. De *Confilie de Greyn* is warm en droogh in den tweeden graedt / en versterkende van krachten. *Avicenna*.

Medicinael gebruyck. Voor een vochte en koude Maegh, bangigheyt en kloppinge des Herten, verstoptheyt der Herzenen en Buyk-pijn: Bereydt een afziedsel van dit Krupdt met Wijn / en laet daer af drincken: Of geest een Boon groot van de Conserf met

Gedistilleert Water van dit Krupdt in. *Dodonæus*, *Serapio*, *Sethus*.

Voor Engborstigheyt: Bereydt een Syroop van het sap met Suicker / en laet daer van dickwils sicken. *Dioscorides*.

Voor alderhande Wonden: Doet'er een wepnigh van het sap in. *Dodonæus*.

Voor verstopte Maendt-stonden, opstijginge en pijn des Lijf-moeders: Laet van het afziedsel met Wijn bereydt drincken; en neemt *Confilie de greyn*, *Kamille* bloemen van elcks soo veel van noden is / bemaeyt het in een sachte / ziedt het in water en leght het warm op de Buick. *Dioscorides*, *Ravelingius*.

Munte, *Bruyn-heylige*, in 't Latijn*Mentha.*

Geflachten.

Dit Krupdt wort in gemeene Hof-munte of Bruyn-heylige, Kruyse-munte, Roomse

Roomse Munte en wilde Munte, in 't Latijn Menthastrum genaemt / onderscheyden.

Gedaente. De ghemeene Hof-munte brenghet voort vierkante / huppi-roode / en wat ruppe steelen / met rondtachtige / geschaerde / doncker-groene bladeren bewasfen. De roode bloemkens komen rondom de steelen werbel-wijs te voorschijn. De wortel is dun / langh / met beselingen behangen / en op veel plaetsen nieuwe uitspruytels uytwerpende.

De Kruyse-munte is de voorgaende eenighins gelijk / maer de bloemen wassen aan het opperste der steelen gelijk een kleyne aere by een vergadert.

De Roomse Munte heeft langhwerpig / geschaerde / hupachtige bladeren / maer de bloemen komen als die van de Kruyse-munte voort.

De wilde Munte heeft vierkante huprige steelen. De bladeren zijn dicker als die van de eerste soorte / met een dichte witte wolachtigheyt bekleedt. De bloemen staen aer-wijs / gelijk die van de Kruyse-munte by een geboeght.

Plaetse. Dese kruiden worden alleen in de Hoben gebonden.

Tijdt. Sy bloeyen in July.

Oeffeningh. De Munte groept weeldzig van de afgescheurde planten voort / en wordt half Maert op een vochte plaetse verplant.

Aert en Krachten. De Munte is warm en droogh in den derden graedt / sijn van deelen / en een wepnigh t'samen-treckende van krachten. Galenus, Dioscorides.

Medicinael gebruyck. Voor de witte Vloet der Vrouwen : Geest tweemaal des daeghs een boon groot van de Conserf van Munte met des selfs gedistilleert water in. Dodonæus.

Voor verouderde Hooft-pijn : Neemt het gestooten kruidt en bindt het voor het voorhoofd en op de slapen des hoofts. Plinius.

Voor quade Zeeren der jonge kinderen Hoofden : Bespruyt het hoofd met sap

uut het versche kruidt geparst. Dodonæus.

Voor Wormen : Neemt van het sap een loot / Zijn twee loot / vermengt het te samen / en laet het op een reys in nemen. Dioscorides

Voor walginge van de Maegh, verstoptheyt van de Lever, Milt en Nieren : Neemt van het gedistillert water vijs oncen / Syroop van Munte anderhalf once / vermengt zijnde / laet hier van dickwils twee lepelen vol in nemen ; of bereydt een afziedsel van dit kruidt met Wijn / en laet 'er af drincken ; ondertusschen kan men sich uytwendigh met de olie van Munte bespruyken. Dodonæus, Brunfelsus.

Voor Buyck-pijn voornamentlijk der jonge Kinderen : Hier tegen gebruyckt het gedistilleert water van Munte. Joh. Schroderus.

Om het Sogh op te droogen : Neemt het gestooten kruidt en leght het pap-wijs op de Borsien. Dioscorides.

Voor pijn van de Ooren : Neemt Munte-sap, Honingh-water van elcks eben veel / en druppt het warm in de Ooren. Dioscorides.

Bergh-calament, in 't Latijn *Calamintha Montana*.

Gedaente.

Dit kruidt brenghet voort vierkante steelen / met rondtachtige / geschaerde en een wepnigh huprige bladeren behangen. De bloemkens zijn purperachtigh / die van Nipte niet ongelijk / en het zaet zwartachtigh. De wortel is safelachtigh.

Plaetse. In de Hoben der kruidt-bemimmers sietmen dit Gewas hier te Lande voortkomen.

Tijdt. Het draeght sijn bloemen in Juny en July.

Oeffeningh. Het wordt door zaet aenge-teelt en blyft lange Jaren in 't leven.

Aert en Krachten. De Bergh-calament is warm en droogh in den derden graedt / sijn van deelen / openende / dun makende /

Ai

kende /

Scordium.

kende / scheppende en verteerende van krachten. Galenus.

Medicinael ghebruyck. Voor verstopte Maent-stonden, Geel-sucht, Buyck-pijn, Engborstigheyt, verstophthet van de Lever, en die sich van binnen beseert hebben: Laet van het afziedsel van dit krupdt met water of Wijn bereydt drincken / 't welck ingenomen zijnde / het zweeten verweckt moet worden. Galenus, Matthiolus.

Voor blaauw geslagen of gestooten Placken: Neemt het geslooten krupdt en legt het op. Galenus.

Voor Melaetsheyt: Dit krupdt gesooden of rauw gegeeten / en daer op Wep van soete Melck ghedroncken / wordt seer gepresen. Galenus, Dioscorides, Apulejus.

Gedaente.

DE Scordium verkrijght vierkantige / geknoopte ende ter aerde huckende stelen / omtrent peder knoop met twee over malkander staende / geschaerde / gerimpelde / en witachtige bladeren / grooter als die van de Chamedrys betwassen. Aan de oorsprongh der bladeren brengt het rootachtige bloemkens / die van de Chamedrys geslyck / te voorschijn. Het zaet is seer kleyn / en de wortel verslachtigh / langhs de risch der aerde iutgespreyt. Het gehele Gewas heeft een loockachtige reuch.

Plaetse. Dit krupdt wordt veel van de Apothekers in de Voven onderhouden.

Tijdt. Het bloeyt in Juny ende July. Oeffeningh. Dit krupdt wort in April gescheurt en op een sommerachtige vochte plaetse verplant.

Aert

Aert en Krachten. De Scordium is warm en droogh in den tweeden graedt/ openende/ afvagende/ dun makende/ zweet drijvende/ de bedervinge en besmettinge wederstaende ban krachten. Galenus, Matthiolus, C. Bauhinus

Medicinael gebruyck Voor verstoptheit des Ingewants, opgestopte Maent-stonden, Etter-spouwen, Zijde-pijn, Graveel, koude Pisse en Vergift. Bereydt een afziedsel van dit krunpdt met Wijn en laet hier af dinken: of geest van het poeper van Scordium met Honingh vermenght een vierendeel loots op een reys in. Dioscorides, Aegineta, Galenus.

Voor langhduurende en pestige Koortsen: Laet van het afziedsel met water bereydt dinken/ en geest van de Conserf/ in de Apotheken Electuarium Diacordium ghe-naemt/ een vierendeel loots of anderhalf met eenigh bequaem nat in. Matthiolus, Fracastorius.

Om versche Wonden te genezen: Neemt het gestooten krunpdt en legt het plaester-wijs op. Dioscorides.

Roomse Kamille, in't Latijn *Chamomilla Romana*.

Gedaente.

Dit Gewas heeft ronde en ter aerde verspreyt leggende steelen/ met veel ghesnippelde bladeren/ die van de ghemeene Kamille gelijk/ maer groender bewassen. De witte bloemen komen op de top der steelen voort. De wortel is veselachtigh.

Plaetse. Het wordt in de Hoven geplant en aengeteelt

Tijdt. Het brenghet sijn bloemen in July en Augustus te voorschijn.

Oeffeningh. Het begeert weynigh oeffeningh/ want hoe men het meerder betreet en af-snijdt/ hoe het weeldziger voortspruyt/ en wordt daerom veeltijds op groene sit-plaetsen geplant.

Aert en Krachten. De Roomse Kamille vergelijckt sich in aert en krachten met de gemeene soorte/ maer is nochtans krach-

tiger in't ontdoen en scheidten/ doch onbeguamer om muerw te maken en pijn te stillen. Dodonæus.

Averone, in't Latijn *Abrotanum*.

Gedaente.

Dit krunpdt heeft dunne houtachtige rijshens of steelen/ en seer kleyn gesneden bladeren/ die van de Venckel niet ongelijck/ maer wat breeder. De bloemen zijn geel. De wortel is met veel veselingen behangen.

Plaetse. Het wordt hier te Lande alleen in de Hoven geoeffent.

Tijdt. Het bloeyt in Augustus.

Oeffeningh. Het wordt voor afscheurde tacken of wortel-spruyten in April voort geplant.

Aert en Krachten. De Averone is heet en droogh in den derden graedt/ openende/ ver-

Hi 2

ver-

verteerende en dun makende van Krachten
Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Voor Engborstigheid, opgestopte Maent-stonden, Wormen en 't Graveel: Neemt van het gedrooghte Krupdt een vierendeel loots / sijn gestooten zijnde / met Wijn in: of bereydt een afziedsel met Wijn om daer van te dincien. Dioscorides, Fuchsius.

Voor Geel-sucht: Koofst de Averone in water / en laet 'er dickwils van dincien: Brunfelsus.

Voor het uytvallen des Hayrs, en om het Hayr te doen groeyen: Neemt de asche van dit Krupdt / vermengt het met Raepolie / en besmeert het Hoofd daer mede. Dodonæus.

Voor sweeringe van de Mannelickheyt: Stropt 'er de asche van dit Krupdt gebrant op. Galenus.

Zeewer-zaet, in 't Latijn *Semen*

Sanctum, *Semen zedoaria Sementina*.

Gedaente.

Dit Gewas schiet op gelijk een tachtachtigh kleyn Boomken / met kleyne bladekens bewassen / en ober al vol zaet beladen. De wortel is in veel savelingen gedeelt.

Plaetse. Dit Krupdt wordt by sommige Liefhebbers van zaet aengeteelt / en in de Hoven onderhouden.

Tijdt. Het zaet wordt in 't laetste van de Sommer rijp.

Aert en Krachten. Zeewer-zaet is warm en droogh van aert / bitter van smaect / en wordt seer gheprezen om de Woormen des Burchs te dooden en upt te drijven. Dodonæus.

Katten-kruydt, *Nipte*, in 't Latijn

Nepeta.

Gedaente.

Dit Krupdt heeft kantige ghetachte steelen / met langhwerpighe breeide / en

rondtom de kanten geschaerde sachte blade ren bewassen. De bloemkens zijn bleect van betwe / rondtom de steelen en op de top der selve voortkomende. De wortel is beselachtigh.

Plaetse. De Moes-hoben van Nederlandt zijn veeltijds met dit Gewas versien.

Tijdt. Het vertoont sijn bloemen in July en Augustus.

Oeffeningh. Het wordt van zaet en 't scheuren der planten vermenighvuldicht.

Aert en Krachten. De Nipte is warm en droogh in den derden graedt / sijn van deelen / openende en dun makende van krachten. Matthiolus, C. Durantus.

Medicinael gebruyck. Om de Maent-stonden te verwecken, en de Vrouwen vruchtbaer te maken: Geeft van het gedistilleert water drie oncen op een reys in / en bereydt een Badt van dit Krupdt / waer in de Vrouw eenige tijdt sitten sal. Lobel, Dodonæus.

Voor die sich van binnen beseert hebben: Neemt sap van Katten-kruydt een once / en geeft het met Wijn in. Dodonæus.

Pimpinelle, in 't Latijn *Pimpinella*.

Gedaente.

Dit Krupdt heeft rondachtige gekerfelde bladeren / veel aen een middelsteelken by een vergadert: tusschen dese spruyt een ronde steel / wiens toppen met ronde moschachtige knopkens / purpere bloemkens voortbrengende / beladen zijn. Het zaet is kleyn en kantigh. De wortel is langh.

Plaetse. De Hoven van Nederlandt zijn overbloedigh met dit Gewas versien.

Tijdt. Het bloeyt in Juny en July.

Oeffeningh. Dit Krupdt wil in Maert of April in wel bereyde sandtachtige Aerde gezaeyt zijn.

Aert en Krachten. De Pimpinelle is warm en droogh in den tweeden graedt / openen

openende / afvagende en een weynigh t'samen treckende van krachten. Renodæus.

Medicinael gebruyck. Voor Hert-kloppinge, Graveelen walginge van de Maegh: Neemt de groene bladeren / leghtse in wijn / van de welcke ghy somtijts een roemertje bol drincken sulc: hier toe dient mede het gedistilleert water van dit Kruydt onder de Wijn vermenght. Matthiolus.

Om alderhande Wonden te genesen en het bloeden te stelpen: Bereydt een afziedsel van dit kruydt alleen of met andere Wondt-kruyden vermenght / en laet daer af drincken; ondertusschen leght het gestoeten Kruydt op de Wonden. Dodonæus, Ravelingius.

Voor pestilentielle Sieckten en Koortsen: Neemt sap van de Pimpinel geperst een once en geeft het in. Lobel.

Walt-meester in 't Latijn *Asperula*

aut *Asperula odorata*.

Gedaente.

Dit Kruydt schiet met vierkante / geknoopte steelen een voet hoogh op / en is aen pder knoop met seven af acht sterrewijs staende bladeren bewassen / de welcke

die van Kleef-kruydt wel gelijk zijn / maer breeder en groender / en niet sos routw in 't aentasten. De bloemkens die op het opperste der steelen te voorschijn komen zijn wit / en worden van kleyn rondt zaet gevolght. De wortel is dun / beselachtigh / en kruppt wijdt en berre voort. Dese Plante heeft een soete reuck als van de May-bloemkens.

Plaetse. Het wordt in de Hoben geplant / en wordt oock veel op de boschachtige Heuvels van Artois gebonden.

Tijdt. Het vertoont sijn bloemen in May en Juny.

Oeffeningh. Dit Gewas wordt dooz zaet en 't scheuren der planten aengeteelt / en moet op een lommetachtige plaetse gheset zijn.

Aert en Krachten. Walt-meester is matelijck warm en droogh van aert en krachten. Dodonæus.

Medicinael gebruyck. Om het Herte en de Lever te versterken: Werpt dit kruydt in de Wijn en laet daer af drincken. Dodonæus.

Voor Pestilentielle Sieckten: Neemt van het gedistilleert water van dit kruydt drie oncen / en geeft het op een reys in. Ravelingius.

Eynde van het Achtste Deel.

Q

Hi 3

HET